

Asia: VN/34883/2023

## **Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle maatalousyrittäjän eläkelain muuttamiseksi**

### Lausunnonantajan lausunto

#### **Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään**

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt tietosuojavaltuutetun toimistolta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi maatalousyrittäjän eläkelain muuttamisesta. Kiitämme mahdollisuudesta lausua asiassa.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi maatalousyrittäjien varhaisen tuen palveluista. Varhaisen tuen palveluita olisivat työkykyneuvojen neuvonta- ja ohjauspalvelut, harkinnanvaraisesti annettavat ostopalvelusitoumukset mielenterveyden asiantuntijapalveluihin, varhaisen tuen toimintamallin ja varhaisen tuen toimintamallia toteuttavan sidosryhmäverkoston ylläpitäminen ja kehittäminen sekä koulutukset, digitaaliset palvelut ja palveluihin liittyvä viestintä. Samalla ehdotetaan säädettäväksi henkilötietojen käsittelystä Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa maatalousyrittäjien varhaisen tuen palvelujen järjestämiseksi.

Esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 29–32) on arvioitu ehdotettujen säännösten yhteensopivuutta yleisen tietosuojasetuksen kanssa ja tehty selkoa asetuksen sisältämästä kansallisesta liikkumavarasta. Tietosuojavaltuutetun toimisto katsoo, että perusteluista yleisen tietosuojasetuksen liikkumavaran käytön osalta olisi vielä joiltain osin arvioitava ja täydennettävä jatkovalmistelussa.

Esityksessä ehdotetaan, että Maatalousyrittäjien eläkelaitos voisi käsitellä maatalousyrittäjien varhaisen tuen palvelujen järjestämiseksi välttämättömiä henkilötietoja, jotka eläkelaitos on alun perin kerännyt muuta tarkoitusta varten. Esityksen perusteella jää osin epäselväksi, minkälaiset henkilötiedot voisivat olla välttämättömiä tai tarpeellisia varhaisen tuen palveluiden järjestämiseksi. Käsiteltävien tietojen luonnetta olisi tarpeellista arvioida lain jatkovalmistelussa vielä tarkemmin,

sillä tietojen luonne vaikuttaa olennaisesti henkilötietojen käsittelystä luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille aiheutuvan riskin arviointiin.

Esitysluonnoksessa on asianmukaisesti tunnistettu, että tietosuojasetuksessa lähtökohtana on sen 5 artiklassa säädetty käyttötarkoitussidonnaisuus, jonka mukaan henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Kuten esityksessä on todettu, käsittely muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen on mahdollista tietosuojasetuksen 6 artiklan 4 kohdan ja 23 artiklan nojalla. Asetuksen 23 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltion lainsäädännössä voidaan säätää poikkeus asetuksen 5 artiklassa säädettyyn käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen tiettyjen edellytysten täytyessä. Esityksen perusteluissa on kattavasti arvioitu näiden edellytysten täyttymistä. Esitys kuitenkin jättää epäselväksi, onko sääntelyssä otettu huomioon tietosuojasetuksen 23 artiklan 2 kohdan reunaehdot. Kyseinen kohta edellyttää, että jäsenvaltion lainsäädännössä tulisi tarpeellisilta osin säätää tietyistä käsittelyä koskevista reunaehdoista, muun muassa käsittelytarkoituksesta tai käsittelyn ryhmistä, käyttöön otettujen rajoitusten soveltamisalasta, suojaustoimista, joilla estetään väärinkäyttö tai lainvastainen pääsy tietoihin tai niiden siirtäminen, tietojen säilytysajoista sekä rekisteröidyn oikeuksiin ja vapauksiin kohdistuvista riskeistä ja rekisteröityjen oikeudesta saada tietoa rajoituksesta, paitsi jos tämä voisi vaarantaa rajoituksen tarkoituksen.

Esitysluonnoksen mukaan varhaisen tuen palveluita järjestettäessä käsiteltäväksi voisi tulla myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, kuten henkilön eläke- ja kuntoutushakemuksiin ja niiden liitteisiin sisältyviä terveydentilaa koskevia tietoja. Esityksessä on arvioitu, että erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely perustuisi tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohtaan. Tietosuojavaltuutetun toimisto korostaa, että tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohta on säädetty tietosuojasetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan jäsenvaltioille antaman kansallisen harkintamarginaalin perusteella. Mainitun alakohdan mukaan henkilötietoja voi käsitellä tärkeää yleistä etua koskevasta syystä jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen, että se on oikeasuhtainen tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Valmistellessa erillislainsäädäntöä, joka sisältää henkilötietojen suojaamista koskevia säännöksiä, on ehdotettua sääntelyä siten arvioitava tietosuojasetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan tarkoittaman tärkeän yleisen edun ja oikeasuhtaisuuden kannalta, jos käsittelyn katsotaan perustuvan tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohtaan. Tätä koskevaa arviota tulisi niin ikään esityksessä täydentää.

Kiinnitämme huomiota myös siihen, ettei ehdotettua sääntelyä ole arvioitu perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan näkökulmasta. Esitysluonnoksen jatkovalmistelussa sääntelyä ja sen yksityiskohtaisuutta tulee arvioida vasten perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöä. Koska esitysluonnoksen mukaan varhaisen tuen palveluita järjestäessä käsiteltäväksi voisi tulla myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, tulisi ehdotetun sääntelyn kattavuutta arvioida perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti riskiperusteista lähestymistapaa soveltaen.

Perustuslakivaliokunnan tietosuoja-asetuksen voimaantulon jälkeisen lausuntokäytännön valossa huomionarvoista on esimerkiksi se, että lakiluonnoksessa ei ehdoteta erityissäntelyä henkilötietojen säilytysajoista. Sen sijaan esityksen liitteenä olevassa sosiaali- ja terveysministeriön asetuseräluonnoksen 3 §:ssä säädettäisiin, että ostopalvelusitoumukset ja niihin liittyvät asiakirjat säilytetään kuusi vuotta sen vuoden lopusta lukien, jona ostopalvelusitoumuksella saatu palvelu on hankittu. Esityksestä syntyvän käsityksen mukaan ostopalvelusitoumusten myöntämiseksi voitaisiin käsitellä myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, kuten terveydentilaa koskevia tietoja. Tietosuojavaltuutetun toimisto pohtii, onko tarkoituksena, että ostopalvelusitoumuksen myöntämiseen liittyvien henkilötietojen säilytysajasta säädettäisiin asetuksella? Esityksen jatkovalmistelussa tulisi täsmentää, mihin varhaisen tuen palveluiden järjestämiseen liittyvien henkilötietojen säilyttäminen perustuisi. Lisäksi tietosuojavaltuutetun toimisto muistuttaa perustuslain 10 §:n vaatimuksesta säätää henkilötietojen käsittelystä lailla. Asiassa on myös huomionarviosta, että perustuslakivaliokunta on pitänyt viiden vuoden säilytysaikaa arkaluonteisten tietojen osalta pitkänä (PeVL 13/2017 vp, s. 6) ja korostanut, että mitä pidemmäksi tietojen säilytysaika muodostuu, sitä olennaisempaa on huolehtia tietoturvasta, tietojen käytön valvonnasta ja rekisteröidyn oikeusturvasta (PeVL 28/2016 vp, s. 7).

Nuutinen Jenni  
Tietosuojavaltuutetun toimisto